

RELACJE POLSKO-CZESKIE I PRÓBY ICH ZAKŁÓCENIA PODEJMOWANE W RAMACH ROSYJSKIEJ KAMPANII DEZINFORMACYJNEJ – POLSKA PERSPEKTYWA

Aleksander Ksawery Olech

Sylwia Gliwa

21 LUTEGO 2020

Źródło: http://ine.org.pl/relacje-polsko-czeskie-i-proby-ich-zaklocenia-podejmowane-w-ramach-rosyjskiej-kampanii-dezinformacyjnej-polska-perspektywa/?preview_id=16348&preview_nonce=0b521d527c&preview=true

Streszczenie

-Działania dezinformacyjne i propagandowe nabrały szczególnego znaczenia wraz z przeniesieniem komunikacji informacyjnej do sieci, w tym również do mediów społecznościowych, co umożliwiło swobodne przekazywanie i dzielenie się informacjami pomiędzy użytkownikami.

-Dobrze zorganizowana kampania dezinformacyjna wydaje się być bronią „perfekcyjnego rażenia”. Działania podejmowane w sferze informacyjnej mają m.in. na celu kreowanie stosunków międzynarodowych – tworzenie animozji i napięć w kontaktach międzypaństwowych oraz wymaginowanych powodów wywołujących niechęć pomiędzy narodami.

-Działania w sferze informacyjnej prowadzą nie tylko do wywoływania napięć społecznych wewnątrz społeczeństwa oraz pomiędzy narodami, ale również do ingerowania w poczucie bezpieczeństwa i zaufania do władz i instytucji, co z kolei przekłada się na bezpieczeństwo i porządek publiczny.

-Istnieje poważne zagrożenie dezinformacją w szczególności dla członków Grupy Wyszehradzkiej (V4), Ukrainy i państw bałtyckich. W ostatnich latach zorganizowana dezinformacja w coraz większym stopniu wpływa na politykę państw i mentalność społeczeństwa. Łatwość publikowania w Internecie i powszechny dostęp do sieci ułatwiają rozpowszechnianie „fałszywych wiadomości” oraz kształtują postawy i zachowania zarówno zwykłych obywateli, jak i decydentów politycznych.

-W interesie Polski i Czech jest, aby relacje pozostawały niezachwiane przez działania dezinformacyjne. Szansą do rozwoju stosunków polsko-czeskich, oprócz działalności w ramach Grupy Wyszehradzkiej, jest udział w międzynarodowych sojuszach. Ważnym elementem pozostaje również walka z międzynarodowymi zagrożeniami.

-Skuteczny system przeciwdziałania dezinformacji powinien opierać się na mechanizmach zmierzających do zbudowania odporności jednostki, stojącej u jego podstaw. Podstawowym zadaniem w obszarze edukacyjnym powinno być: nauka krytycznego myślenia, wypracowanie praktycznych umiejętności badania informacji pozyskanych z mediów oraz zdolności do zweryfikowania czy podana przez media informacja ma potwierdzenie w faktach.

Działania w sferze informacyjnej a percepcja obywateli

Działalność dezinformacyjna, którą prowadzi Federacja Rosyjska jest dostrzegalna niemalże w każdym państwie, w którym Kreml widzi potencjał na realizację własnych interesów. Wywołuje to nie tylko liczne problemy natury prawnej i organizacyjnej powiązanej z koniecznością prowadzenia specjalnych czynności zwalczających szkodliwe narracje, ale również zmusza rządy państw do podjęcia dyskusji odnośnie do naruszania podstaw demokracji oraz stosunków międzynarodowych. Działania w obszarze informacyjnym są silnie dostrzegalne, wykroczyły poza obszar naukowych rozważań i stały się elementem politycznych reakcji, w tym również ważnym elementem dla poszczególnych rządów jak i organizacji, w szczególności Unii Europejskiej i NATO.

Działania w sferze informacyjnej, które prowadziły prokremlowskie media i tzw. farmy trolli przeciwko Republice Czeskiej spowodowały, że w „Audycie bezpieczeństwa narodowego Republiki Czeskiej” z 2016 roku wyszczególniono potrzebę stworzenia (lub wzmocnienia) koncepcyjnego podejścia do strategicznej komunikacji państwa, zarówno w zakresie działań wewnętrznych, jak i zewnętrznych, a także zwrócono uwagę na bezsilność w walce z dezinformacją^[1].

Według badań przeprowadzonych przez słowacki think-tank Globsec z 2019 roku Czesi rządziej wierzą w teorie spiskowe niż ich sąsiedzi: Słowacy, Węgrzy czy Polacy^[2]. Z drugiej strony, według statystyk OECD, młodzi Czesi w ogóle nie interesują się polityką, zajmując drugie miejsce w Europie za Litwinami, którzy wykazują najmniejsze zainteresowanie tym tematem. Brak wsparcia ze strony młodszego pokolenia powoduje, że na niebezpieczeństwo dezinformacji wystawione są osoby starsze, które angażują się w polityczne życie swojego kraju i które czynnie poszukują informacji w tym zakresie^[3]. Według badań, mieszkańcy krajów V4 mają ograniczone zaufanie do mediów mainstreamowych i zaledwie 36% obywateli w Polsce i 46% w Czechach uważa, że główne media starają się być bezstronne^[4]. Brak zaufania przekłada się z kolei na konieczność poszukiwania alternatywnych źródeł informacji – portali internetowych czy mediów społecznościowych, które to stają się niemalże siedliskiem treści nieprawdziwych lub celowo sfałszowanych.

W 2015 roku czeskie służby specjalne ds. bezpieczeństwa informacji (*BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA – BIS*), poinformowały w swoim rocznym raporcie, o podejmowanych przez Federację Rosyjską, operacjach informacyjnych i działań hybrydowych skoncentrowanych w znacznej mierze na dezorganizowaniu i zakłócaniu działalności NATO i Unii

Europejskiej, w tym w szczególności na zaburzaniu relacji polsko-czeskich^[5].

Stały monitoring treści pojawiających się w prorosyjskich mediach prowadzi unijny projekt EU vs Disinfo. Jak pokazują jego działalności, najczęściej pojawiającymi się fałszywymi narracjami są informacje dotyczące historii, bieżących spraw politycznych oraz wiadomości powiązane z obecnością wojsk amerykańskich na terytorium wybranych państw. Prokremlowskie media zarówno w Rosji jak i Polsce, w dużej mierze skupiają się na budowaniu alternatywnych faktów historycznych, w tym m.in. na przerzuceniu odpowiedzialności za wybuch II wojny światowej na Polskę. W tych aspektach podejmowane są liczne próby wybielenia historii z lat 1939-1945 oraz zmiany roli Rosji w tym konflikcie. Natomiast współczesne wątki polityczne przejawiają się poprzez próby pomniejszania pozycji kraju względem partnerów z Unii Europejskiej i NATO czy budowaniem narracji obwiniających rząd w Warszawie o kreowanie antyrosyjskich nastrojów. Szczególnie szkodliwymi działaniami w obszarze informacyjnym jest wpływanie na stosunki polsko-ukraińskie. Nieprawdziwe narracje mają na celu zantagonizowanie obu społeczeństw. Główne wątki prowadzonych działań skupione są wokół wykorzystania kłopotliwych zaszłości historycznych, negatywnego obrazu „ukraińskiego pracownika w Polsce” oraz oskarżające Ukraińców o obniżanie jakości życia w kraju. Działania dezinformacyjne prowadzone przez Rosjan mają na celu podważenie przynależności Polski do grona państw zachodnich, a także co najważniejsze osłabienie zaufania do instytucji demokratycznych w Polsce. W badaniach unijnego projektu zaobserwowano także wzmożone działania dezinformacyjne, których celem są prawa społeczności homoseksualistów w Polsce, która jest szczególnie wrażliwą narracją w konserwatywnym polskim społeczeństwie.

Wartymi podkreślenia są również stałe próby naruszenia wizerunku stacjonujących w Polsce wojsk amerykańskich. Podobne operacje informacyjne wymierzone w żołnierzy NATO prowadzone są na całej flance wschodniej. Zorganizowane operacje polegają na publikowaniu na prokremlowskich, polskojęzycznych portalach informacyjnych lub umieszczaniu w wyniku ataku hakerskiego spreparowanych wiadomości na lokalnych serwisach. Działania mają na celu wywołanie sprzeciwu lokalnej społeczności wobec stacjonowania wojsk w regionie.

Polski rząd w przeciwieństwie do czeskiego, wydaje się nie podchodzić w tak zorganizowany sposób do problemu dezinformacji w kraju. Jak dotychczas wrogie działania w sferze informacyjnej nie doczekały się strategii przeciwdziałania a samo zjawisko w dużej mierze leży w obszarze zainteresowań jedynie specjalistycznych mediów i organizacji fact

checkingowych. Z drugiej strony Polska wydaje się bardziej odporna na rosyjski wpływ, ze względu na świadomość polityczną i społeczną w kontekście działań Kremla, zwłaszcza po aneksji Krymu^[6].

Polsko – czeskie działania sąsiedzkie na rzecz wspólnego rozwoju w regionie

Historia relacji polsko-czeskich liczy sobie ponad 1000 lat. Współcześnie jest ona realizowana głównie w ramach Grupy Wyszehradzkiej (V4), co pozwala na utrzymanie pozytywnych, rozbudowanych i wielowymiarowych stosunków międzynarodowych. Grupa Wyszehradzka stała się dziś płaszczyzną do negocjacji w kontekście polityki regionalnej, ale także na rzecz zawierania nieformalnych sojuszy w ramach członkostwa w Unii Europejskiej. Jest to również platforma do ustalania strategicznych kwestii, które mają wpływ na geopolitykę i bezpieczeństwo Czech, Polski, Węgier i Słowacji^[7]. Według oficjalnego stanowiska polskiego rządu, współpraca między Polską a Czechami przynosi coraz lepsze efekty^[8], w tym również w sferze wojskowej, co zostało podkreślone zawartym porozumieniem w 2019 roku w kontekście współpracy lotnictwa wojskowego^[9].

Polska i Czechy mają współcześnie również wiele wspólnych kierunków rozwoju polityki zagranicznej. Charakteryzuje się to ostrożnym nastawieniem wobec Unii Europejskiej oraz chęcią zbliżenia się do Stanów Zjednoczonych, także kosztem zdystansowania się wobec Brukseli. Przykładem tego była wizyta czeskiego premiera w USA, na początku marca 2019 roku. Było to pierwsze spotkanie w Białym Domu od 2011 r., kiedy to doszło do rozmów pomiędzy Petrem Nečasem a Barackiem Obamą. Znajduje to potwierdzenie we wzmacnianiu sojuszu poprzez zaangażowanie we współpracę militarną Czech z USA. Jednym z aktualnych przykładów jest walka z terroryzmem i ekstremizmem. Zarówno Republika Czeska, jak i Stany Zjednoczone ściśle współpracują jako członkowie międzynarodowej koalicji przeciwko Państwu Islamskiemu. Żołnierze Czeskiej Republiki brali udział w misjach w Afganistanie w ramach Resolute Support Mission NATO, w Iraku w ramach operacji Enduring Freedom and Global Coalition to Defense ISIS operation, a także od 2012 roku jako wsparcie dla Amerykanów w Syrii. W aspekcie handlowym, Stany Zjednoczone i Republika Czeska mają dwustronną umowę inwestycyjną. Potencjał do dalszej kooperacji jest zauważalny w szczególności w dziedzinie obronności, cywilnych badań jądrowych oraz w innych obszarach handlowych, w których spotykają się interesy obu państw. Do wiodących sektorów eksportu USA i inwestycji w Czechach należą części i sprzęt motoryzacyjny, sektor energetyczny, franchising, technologia informacyjna, sprzęt medyczny i sprzęt naukowy.

Istotnym elementem w polityce zarówno Czech i Polski jest stałe monitorowanie działań i wpływów Federacji Rosyjskiej. Próby ingerencji Kremla w politykę państw Europy Środkowej, a tym samym próby zaburzenia porządku w całej grupie V4, nie pozostały niezauważone. Wiele z podejmowanych przez Kreml innowacyjnych i prawie niezauważalnych działań o charakterze dezinformacyjnym ma realny negatywny wpływ na kształtowanie współpracy bilateralnej pomiędzy Pragą a Warszawą i tym samym stanowi poważne zagrożenie. Co ważne, wydają się, że współczesne stosunki czesko-rosyjskie i czesko-chińskie ulegają znacznemu pogorszeniu^[10].

Polsko – czeskie doświadczenia historyczne i wydarzenia polityczne, jako nośnik dezinformacji

Rosyjska dezinformacja w Europie nastawiona jest przede wszystkim na dokonywanie podziałów pomiędzy narodami, wywoływanie napięć, które z kolei mają przekładać się na stosunki wewnątrz UE, czy osłabienie zaufania społeczeństw do Paktu Północnoatlantyckiego. Dezinformacja jest również wykorzystywana do wpływania na wewnętrzne nastroje społeczne, na stosunek społeczeństwa wobec władz i instytucji publicznych, w celu eskalacji konfliktów pomiędzy obywatelami, a także poprzez zniekształcenie sposobu postrzegania innych nacji i imigrantów. Wojna dezinformacyjna prowadzona przez Federację Rosyjską przeciwko Polsce obejmuje wiele innych obszarów wpływów, a Moskwa nieustannie atakuje politykę rządu polskiego, która pozostaje w sprzeczności z rosyjskimi interesami^[11]. Stosunki między Polską a Czechami są narażone na tego typu działania, czego dowodzi poniższa analiza. Warto również podkreślić, że działania te są prowadzone jednocześnie, aby „zasiać ziarno niezgody” pomiędzy narodami dotychczas ze sobą współpracującymi, a także stanowią element polityki zagranicznej, aby przekonać oba państwa do potrzeby powrotu w orbitę wpływów Rosji.

Liczne przykłady z ostatnich lat, w tym również występujące w Republice Czeskiej, pokazują, że Rosja w skali globalnej wykorzystywała działania w sferze informacyjnej do wpłynięcia na wyniki wyborów w Europie. Tylko dwie takie operacje zakończyły się pomyślnym dla Kremla wynikiem – wybory parlamentarne w Czechach w 2017 roku oraz Brexit^[12]. Jednakże z uwagi na fakt, że na wybory wpływa wiele różnych czynników, trudno jest jednoznacznie określić wpływ wrogich działań w sferze informacyjnej na wybór partii politycznej czy danego kandydata.

Relacje pomiędzy Republiką Czeską a Federacją Rosyjską zawsze odznaczały się spuścizną z czasów komunizmu oraz inwazją wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację w 1968 r. Jednak nadal istnieje znaczna

część ludności, która podziela prokremlowskie poglądy. Stosunki Czech z Federacją Rosyjską uległy znacznemu pogorszeniu na przestrzeni ostatnich lat, mimo silnego lobby na rzecz Nord Stream 2 (ochrona interesów ekonomicznych ma zasadnicze znaczenie dla Rosji, w tym lobbying i manipulacje w celu zniesienia sankcji, w celu utrzymania monopolu Gazpromu w regionie Europy Środkowo-Wschodniej). Wynika to głównie z faktu co raz większej krytyki środowiska politycznego i akademickiego dla Milosa Zemana, który stara się nie dostrzegać wpływów rosyjskich w Czechach. Chociażby to z inicjatywy głów państw uruchomiono Czech-Russian Discussion Forum (platforma służąca do corocznych spotkań w celu utrzymania relacji dwustronnych). Po przeciwnej stronie znajdują się przedstawiciele Czeskiej Partii Socjaldemokratycznej (ČSSD) oraz służby bezpieczeństwa. W raportach służb specjalnych można znaleźć wiele informacji dotyczących zagrożeń ze strony Rosji, zwłaszcza w kontekście dezinformacji i zagrożeń w cyberprzestrzeni. Należy również wspomnieć o wizycie premiera Andreja Babiša w Kijowie, gdzie wyraził on poparcie dla Ukrainy^[13].

Najważniejszym elementem budowania prokremlowskich narracji wpływających na stosunki polsko-czeskie są lokalne oddziały (zarówno polski jak i czeski) rosyjskiej maszyny propagandowej, czyli portal informacyjny Sputnik. Jest to jedno z najbardziej aktywnych mediów, które w polskich warunkach wypracowało sobie również sieć mniejszych portali, które przekazują dalej przygotowane przez Sputnik informacje. Oczywiście należy pamiętać, że strategią działań informacyjnych Federacji Rosyjskiej jest wrzucanie w przestrzeń informacyjną wielu, często bardzo abstrakcyjnych informacji, które stanowią „zasłonę dymną” dla prawdziwego celu dezinformacyjnego. Potok informacji jest wypuszczany w przestrzeń medialną w jedynym określonym celu – ukrycia prawdziwego celu dezinformacyjnego za pomocą prostego mechanizmu psychologicznego. W ramach potoku abstrakcyjnych i wydających się fałszywymi informacji, odbiorca będzie w stanie przyjąć za prawdziwą tę, która w przeciwieństwie do tych mało prawdopodobnych, wyda się logiczna i prawdziwa. Będzie to jednocześnie stanowić założony wcześniej cel kampanii dezinformacyjnej.

Sputnik określa się jako agencja informacyjna, która zapewnia relacje informacyjne dotyczące światowej polityki i gospodarki. Dziennikarz „The Economist” wskazuje, że jest to rodzaj zagrożenia hybrydowego w wojnie cybernetycznej z Europą i USA, które łączy w sobie elementy wywiadu radioelektronicznego z wojną informacyjną^[14]. Według ekspertów ze Stanów Zjednoczonych Rosja i Chiny są największym zagrożeniem w cyberprzestrzeni^[15]. Federacja Rosyjska jest uznawana przez większość państw europejskich za największe niebezpieczeństwo w sieci, w

kontekście dezinformacji (m.in. przez Polskę^[16], Finlandię^[17]) Eksperci uznali ją również za zagrożenie dla wschodniej flanki NATO i UE w kontekście cyberwar^[18].

Warto zaznaczyć, że informacje przygotowywane i rozpowszechniane przez polski oddział Sputnika, są w mniejszym lub większym stopniu przekazywane właśnie przez inne portale, które można określić jako „satelity”. To właśnie za pomocą tych sieci, które warto zaznaczyć często reprezentują skrajnie prawicowe poglądy, informacje te trafiają do szerszego spektrum odbiorców. Portale te wielokrotnie publikują treści oparte na faktach, jednak zmieniają ich znaczenie lub sens oraz dopisują do nich negatywną narrację, która jest zaprzeczeniem rzetelności dziennikarskiej. Zdarza się, że te portale tworzą wiadomości w oparciu o subiektywne opinie, Twitty lub niesprawdzone źródła. Okraszone chwytliwym, szokującym tytułem, często przy użyciu prostego i niedziennikarskiego języka oraz poprzez populistyczne hasła, zyskują poparcie bardziej radykalnych i nastawionych na szokujące treści odbiorców.

Ciekawym przykładem działań dezinformacyjnych jest próba dyskredytacji w oczach polskich odbiorców antyrządowych akcji protestacyjnych, które miały miejsce w czerwcu 2019 roku w Pradze. Wydarzenia oceniane jako największe wystąpienia po 1989 roku, w oczach reportera „Sputnika”, zostały przedstawiane jako „akcja kulturalna” nie będąca w rzeczywistości przejawem niezadowolenia społecznego. Zarzutem mającym potwierdzić, że historyczne wystąpienie nie było tym, za co jest uważane, miała być obecność dzieci oraz autokarów wycieczkowych. Jak to określił autor artykułu, byli to „turyści” poinstruowani w jakie miejsce demonstracji mają się udać^[19]. Krótka wiadomość z wydarzenia naszpikowana tendencyjną oceną faktów i wydarzeń miała przyczynić się do dyskredytacji całej akcji protestacyjnej w oczach polskich odbiorców oraz położyć cień na zasadności organizacji wystąpienia przeciwko władzy.

Kolejna próba na rzecz zaognienia stosunków polsko-czeskich nadarzyła się w kontekście wprowadzenia przez rząd czeski dodatkowej kontroli importowanego mięsa z Polski. Wyniknęło to z wykrycia salmonelli w jednej z partii. Spór polityczny na tym tle zaostrzał się z uwagi na przesadną, w odczuciu polskich komentatorów, ostrożność podjętą przez władze w Pradze. Trudno się dziwić, że również ten konflikt nie umknął uwadze prokremlowskich portali. Zaczęły one podejmować próby podburzenia nastrojów społecznych przeciwko sąsiadom po wykryciu nielegalnych ubojni również w Czechach. Do działań mających napędzić negatywne emocje względem dwóch członków V4, zastosowano artykuł, w którym zawarto skrajnie populistyczne hasła o „sprawiedliwych wyrokach

losu nad obrzydliwą polityką naszych sąsiadów”. Artykuł został opublikowany na nacjonalistycznym portalu „Niezależny Dziennik Polityczny”^[20].

Jedną z najczęściej wykorzystywanych narracji do prób zmiany światopoglądów przez rosyjską propagandę są kwestie historyczne. W przypadku Polski kierunki od lat są takie same – wybielenie historii z okresu II wojny światowej oraz zimnej wojny poprzez przedstawianie alternatywnych faktów historycznych. Ma to na celu zmianę społecznego postrzegania Rosji. Z roli agresora przejmując pozycję wybawiciela, a Polska przedstawiana jest jako państwo, które *DE FACTO* wywołało II wojnę światową i którego rządy są nieudolne i z zasady nastawione antyrosyjsko. Wykorzystywanie newralgicznych faktów historycznych do wywoływania napięć na tle narodowościowym nie jest zjawiskiem nowym. Rosyjska propaganda działa masowo w polskiej przestrzeni medialnej, w najróżniejszy sposób atakując m.in. Ukraińców, Izraelczyków oraz Niemców. Nie dziwi zatem próba modyfikacji kart historii, a w związku z tym próba wpływu na relacje na linii Polacy – Czesi. Jednym z przykładów wykorzystywania tego typu napięć na tle bolesnych faktów historycznych są wydarzenia 1968 roku. Przykładem tego typu działań jest intrygujący artykuł odnośnie do polskich wojsk na terenie Czechosłowacji. Intencją autora tego artykułu było udowodnienie, że wkroczenie wojsk miało być elementem koniecznym, z uwagi na bardzo prawdopodobną agresję ze strony RFN, aby odebrać, jak wskazuje autor, prawie jedną trzecią terenów obecnej Polski. Interwencja wojsk PRL miała zapobiec właśnie tej aneksji. Przykład tego tekstu jest o tyle ciekawy, że brak w nim krzykliwych haseł, nosi on znamiona dość dobrze napisanego tekstu analitycznego, a autor podpira się również nazwiskami znanych autorytetów politycznych i historycznych. Co więcej, pojawia się w nim standardowy element występujący dość często w kampaniach dezinformacyjnych prokremlowskich mediów – wskazanie na głównego wroga, którym miało być (i wciąż jest) NATO (które zgodnie z treścią tekstu popierało RFN w dążeniu do pozyskania ziem polskich). Uwydatniono również, że Stany Zjednoczone popierały ten projekt – czyli jest to próba osłabienia zaufania do NATO oraz nadwyrężenia stosunków z USA, z uwagi na obecność amerykańskich wojsk w Polsce. Jest to standardowy element dezinformacyjny występujący w polskiej przestrzeni medialnej^[21]. Ten sam tekst pojawił się na dwóch różnych bardzo konserwatywnych i nacjonalistycznych portalach. Jednak, jak wykazało szybkie sprawdzenie źródeł, można zobaczyć, że autor jest również autorem polskiego oddziału Sputnika.

Innym przykładem fałszowania kart historii mających na celu naruszenie stosunków polsko-czeskich jest manipulacja odnośnie do faktów

historycznych związanych z paktem Ribbentrop-Mołotow i jego wpływu na rozpoczęcie działań wojennych. Narracja odnaleziona w artykule opublikowanym na polskim Sputniku podkreśla rzekome antyrosyjskie nastawienie ówczesnego przywódcy Rzeczypospolitej Józefa Piłsudskiego, za którego sprawą w Europie miała kwitnąć „sowietofobia i rusofobia”. W wyniku błędnych decyzji polskiego przywódcy doszło do podpisania paktu o nieagresji z nazistowskimi Niemcami, co miało zgodnie z narracją kreowaną przez Kreml, spowodować, że Polska stanęła po stronie nazistowskich Niemiec, by zablokować radzieckie starania o zbudowanie systemu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie. Narracja określa fałszywie, że od 1934 Polacy starali się wywołać zamęt w Czechosłowacji w związku z kwestią powiatu Czeskiego Cieszyna (w rzeczywistości działania na rzecz odzyskania terenów uznawanych za polskie ziemie podjęto dopiero w 1938 roku). Polska, zgodnie z tą narracją, miała także wyrazić groźbę podjęcia czynnych działań zbrojnych przy próbie sowieckiej pomocy dla Czechosłowacji, w wypadku ataku ze strony nazistowskich Niemiec. Kreowanie narracji określanej jako „polska rola w anglo-francuskiej zdradzie Czechosłowacji” jest jednym z elementów wykorzystania historycznych sporów do kreowania współczesnych napięć, nie tylko na linii politycznej, ale przede wszystkim w społecznym odbiorze zaszłości historycznych^[22].

Dodatkowo prezes zarządu Marta Kowalska z Centrum Analiz Propagandy i Dezinformacji (CAPD)^[23] wskazuje, że: *wskazuje, że: rosyjskie działania propagandowe i dezinformacyjne w znikomym stopniu dotyczą relacji polsko-czeskich. Nie odnotowano znaczących prób wpływania informacją na społeczeństwa obu krajów, które wskazywałyby na tzw. ślad rosyjski. Ze względów, przede wszystkim, historycznych i geograficznych takie próby odnotowano na terenach przygranicznych. Nie mają one jednak charakteru powszechnego. Natomiast temat, który wydaje się być najbardziej eksponowany przez stronę rosyjską, czyli związany z układem monachijskim z 1938 r. i aneksją Zaolzia ma zdecydowanie inne cele i audytorium, niż wpływanie na relacje polsko-czeskie i społeczeństwa naszych krajów. Samo zjawisko (propaganda i dezinformacja Rosji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej) stało się, jednakże przedmiotem ciągle pogłębiającej się współpracy pomiędzy środowiskami, przede wszystkim pozarządowymi, z Czech i Polski. Charakteryzuje się ona, jednakże wieloma ograniczeniami, które wynikają przede wszystkim z różnic w skali i sposobie funkcjonowania w obu krajach, a także działań podejmowanych przez oba kraje jako*

odpowiedź na to zjawisko. Czechy stanowią przykład jednego z liderów europejskich w przeciwdziałaniu rosyjskiej dezinformacji, tymczasem Polska, pomimo swojego ogromnego potencjału, nadal nie wykształciła instytucji ani ekspertów, którzy mogliby włączyć się do, chociażby, europejskiej dyskusji na temat tego zjawiska i ją kształtować. Tymczasem realizowane są drobne projekty społeczne w partnerstwie polsko-czeskim o niewielkim zasięgu. Istnieje więc (w dalszym ciągu) niezagospodarowana przestrzeń do pogłębiania i rozwijania współpracy, w ramach której każda ze stron ma wiele do wniesienia. Strona czeska - swoje dotychczasowe doświadczenia w kształtowaniu opinii publicznej (europejskiej i światowej) w obszarze przeciwdziałania rosyjskiej propagandzie i dezinformacji, strona polska - profesjonalną wiedzę o rosyjskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, w tym rosyjskich oddziaływaniach informacyjnych, oraz kontakty na Wschodzie.

Rosyjska dezinformacja w ujęciu międzynarodowym

W kontekście wpływu na historię warto uwidocznic narrację w mediach tradycyjnych. W politycznym show „VREMYA POKAZHET” prowadzący Petr Tolstoy powiedział, że Rosja straciła Polskę, Czechy i Węgry. Prawdą historyczną jest jednak, że kraje te pomimo, iż znajdowały się w sowieckiej strefie wpływów, nigdy nie były częścią ZSRR^[24]. Tego typu przekazy prezentują sposób myślenia współczesnych władz Kremla, które rozpad bloku wschodniego uważają za wydarzenia tragiczne i niechlubne. Dlatego też, we współczesnej polityce rosyjskiej, w tym również prezentowanej w prorządowych mediach, mówi się o konieczności odbudowy rosyjskich wpływów w regionie.

Wartym odnotowania jest dezinformacja na temat post sowieckich państw (w tym o Polsce) względem Zachodu (w tym Czech). W rosyjskiej opinii wskazano, iż polityka wschodnia Unii Europejskiej oraz NATO, promuje tak naprawdę nieuczciwą pracę, rozpad, doprowadzenie do napięć w związku z sytuacją na Ukrainie i w całym obwodzie cywilizacji rosyjskiej. Międzynarodowe organizacje wspierają neofaszystów w krajach bałtyckich i antyrosyjski reżim w Mołdawii i Gruzji. Dotyczy to również dezinformacji ze strony państw zachodnich i USA, które są przeciwne integracji Federacji Rosyjskiej i Białorusi^[25].

Obserwacja medialnych obrazów w odniesieniu do różnych krajów ma jeden bardzo ciekawy aspekt. Wizerunki kreowane w zagranicznych

mediach mogą często stać się zwierciadłem własnych problemów. Dzięki nim można dostrzec niektóre szczegóły, niewidoczne z punktu widzenia własnej, narodowej perspektywy. Tak też jest w przypadku współpracy czesko-polskiej i możliwych wpływów Federacji Rosyjskiej. Postrzeganie Czechów w Polsce jest kluczowe dla budowania relacji i wzmacniania wspólnych interesów w regionie. Według raportu Centrum Badania Opinii Społecznej (Centre for Public Opinion Research) z 2011 roku, ponad połowa Polaków najbardziej lubi Czechów (51%)^[26]. Również wg badań z lat 2012-2015 Polacy żywią największą sympatię do narodu czeskiego^[27]. Należy zatem opierać się na sprawdzonych źródłach, które pozwolą na faktyczne utrzymanie dobrych relacji, nawet w czasach wszechobecnej dezinformacji.

Polskie media mogą być również buforem frustracji i złości niektórych czeskich dziennikarzy, polityków lub badaczy. Niektóre wspólne sprawy Polski i Czech powodują, że media zagraniczne stają się swego rodzaju adwokatem lub arbitrem. Opisanie problemów lub niepoprawności w kraju na łamach zagranicznych mediów ma służyć zwróceniu międzynarodowej uwagi, a tym samym wpłynąć na rządzących. Zaakcentowanie błędów w zagranicznej prasie pozwala na szersze spojrzenie na problem oraz ujęcie go z perspektywy zagranicznego podmiotu (np. Polski). Problem rodzi się jednak, jeśli do gry wchodzi trzeci podmiot, niezwiązany z problemem, który opisuje rzeczywistość po swojemu, pragnąc uzyskać jak najwięcej dla siebie (jak robi to np. Sputnik w Polsce).

Próbuje się wpływać na politykę zagraniczną Czeskiej Republiki w kontekście działań, które podjęła Rzeczypospolita Polska. Napisano, że czeski minister obrony Lubomir Metnar nie wykluczył możliwości rozmów z NATO w sprawie możliwego rozmieszczenia nowych baz wojskowych w Czechach, tak jak zrobiła to Polska, tytułując tekst: „*CZECHY ROZMIESZCZĄ NA SWOIM TERYTORIUM AMERYKAŃSKĄ BAZĘ NA WZÓR POLSKI*”. Jest to wprowadzenie w błąd i manipuluje się odbiorem poprzez nagłówek. W rzeczywistości minister wskazał, że może odbyć się takka dyskusja, dotycząca rozmieszczenia systemu obrony przeciwrakietowej lub rakiet w Czechach^[28].

Warto wspomnieć, że Polska będąca państwem granicznym Unii Europejskiej oraz jednym z największych Państw należących do bloku wschodniego, przy jednocześnie bardzo silnych antyrosyjskich nastrojach społecznych, jest jednym z głównych celów rosyjskiej propagandy w Europie Środkowej i Wschodniej. Animoszje na linii Polska – Czechy, występują jak dotychczas w jednostkowych przypadkach i nie są tak widoczne jak ma to miejsce np. na linii Polska – Ukraina. Niemniej jednak, należy stale monitorować przejawy dezinformacji, a w interesie obu

państw jest bieżące przesyłanie sprostowań w kontekście wykrytych nieprawdziwych informacji. Jednocześnie, co warto podkreślić, pomimo licznych inicjatyw unijnych oraz społecznych zajmujących się wykrywaniem i nagłaśnianiem przypadków dezinformacji, to jednak polskie władze nie podeszły jak dotychczas w tak kompleksowy sposób do problemu zwalczania przejawów wojny informacyjnej jak rząd czeski, powołując osobną jednostkę do walki z tym zagrożeniem.

Podsumowanie

W nowoczesnym społeczeństwie informacyjnym, kiedy każdego dnia jako obywatele jesteśmy bombardowani gigantyczną ilością informacji przy braku możliwości sprawdzenia każdej z nich, dobrze zorganizowana kampania dezinformacyjna wydaje się być niemal bronią „perfekcyjnego rażenia”. Działania dezinformacyjne i propagandowe nabrały szczególnego znaczenia wraz z przeniesieniem komunikacji informacyjnej do sieci, w tym również do mediów społecznościowych, co umożliwiło im swobodne przekazywanie i dzielenie się nimi. Platformy społecznościowe niestety przyczyniły się również do zwiększenia podatności czytelników na przyswajanie zmanipulowanych treści i radykalizację przekonań. Jak pokazały liczne przykłady na terenie Polski, Czech i państw bałtyckich na potrzeby kampanii dezinformacyjnych zatrudniani są hakerzy, którzy poprzez włamania do lokalnych portali informacyjnych i umieszczania tam spreparowanych informacji, próbują wpłynąć negatywnie na społeczności lokalne, a tym samym na budowanie niechęci i uprzedzeń wobec sąsiednich nacji.

Dezinformacja nadszarpuje demokratyczne zasady oraz zaufanie obywateli do instytucji publicznych, władz oraz mediów. Artykuł prasowy, mem internetowy czy wpis opiniotwórczy umieszczony na portalu internetowym lub w mediach społecznościowych może nie tylko oddziaływać na procesy demokratyczne i społeczeństwo, ale również w dalszej perspektywie wywoływać napięcia na tle narodowościowym i przenosić się na stosunki polityczne pomiędzy państwami. Warto pamiętać, że dezinformacja to długi, skomplikowany i kompleksowy proces, który ma na celu głównie dezorientację społeczeństwa oraz wywołanie chaosu. Zamęt kreuje polityczne i ekonomiczne problemy, ale również wpływa na ogólne bezpieczeństwo państwa. Dezinformacja wykorzystywana przez państwo trzecie jako broń pozwala na osiągnięcie oczekiwanych efektów wyborów, określonych decyzji politycznych czy wywołanie zamieszania w społeczeństwie – wykreowanie chaosu jest strategią na osłabienie i destabilizację systemu politycznego, co z kolei może prowadzić do wywoływania nacisków przez obywateli na władze państwową. Co ważne, działania podejmowane w sferze informacyjnej mają również na celu

kreowanie stosunków międzynarodowych – kreowania animozji i napięć w kontaktach międzypaństwowych oraz na rzecz tworzenia lub niszczenia sojuszy. Zarówno polskie jak i czeskie społeczeństwo musi być świadome współczesnych zagrożeń, aby chronić i utrzymać bilateralne relacje, które są w obecnych czasach bezcenne.

Państwowe i międzynarodowe możliwości oraz działania zmierzające do zwalczania zjawiska dezinformacji - rekomendacje

Jak zostało już podkreślone, dezinformacja stanowi bardzo potężne narzędzie do wpływania na stan wiedzy obywateli, nastroje społeczne i budowanie postaw. Prowadzi nie tylko do wywoływania napięć społecznych wewnątrz społeczeństwa oraz pomiędzy narodami, ale również do ingerowania w poczucie bezpieczeństwa i zaufania do władz i instytucji, co z kolei przekłada się na bezpieczeństwo i porządek publiczny. Z uwagi na charakter zagrożenia, istotne jest skupienie uwagi na budowie skutecznego mechanizmu walki ze skutkami pojawienia się fałszywych informacji.

Pierwszym i zarazem podstawowym elementem tego systemu jest skuteczna edukacja o bezpiecznym korzystaniu z sieci. Nauka krytycznego myślenia, wypracowania praktycznych umiejętności badania informacji pozyskanych z mediów (w tym mediów społecznościowych) oraz sprawdzenie czy podana przez media informacja ma potwierdzenie w faktach. Tego typu działania wiążą się z koniecznością wpajania odpowiedniego zachowania od możliwie najwcześniejszego etapu rozwoju dziecka. Jednak w przyszłości pozwoli to na ukształtowanie obywatela w pełni świadomego o swojej roli jako obywatela. W tym celu niezbędne jest wypracowanie i dokonanie szkoleń osób odpowiedzialnych za rozwój i edukację dzieci już od najmłodszych lat. Oprócz tego należy uczulić na takie niebezpieczeństwa polityków i dziennikarzy, którzy mogą mieć problemy zarówno w poprawnym zrozumieniu niektórych informacji jak i z ich użyciem dla swoich potrzeb.

Potrzebne jest wzmocnienie współpracy w ramach Unii Europejskiej, nie tylko na poziomie prawnym, ale również organizacyjnym. Dobrym rozwiązaniem będzie kontynuowanie prac nad system wczesnego ostrzegania przed dezinformacją, w tym w ramach „Kodeksu postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji” (Code of Practice Against Disinformation). W ramach współpracy zaproponowano zestaw działań, które powinny umożliwić wspólne i skoordynowane podejście UE do walki z dezinformacją. Opiera się to na czterech filarach: poprawa zdolności instytucji Unii do wykrywania, analizowania i ujawniania dezinformacji, stała i skoordynowana współpraca państw członkowskich w zwalczaniu

dezinformacji, mobilizacja sektora prywatnego do walki z dezinformacją oraz podnoszenie świadomości na temat dezinformacji w społeczeństwie. Następnie w styczniu 2019 roku podpisano Code of Practice on Disinformation. Sygnatariusze Kodeksu, w tym Polska i Czechy, zobowiązali się do podjęcia walki z dezinformacją w Internecie. Dotychczasowe działania pozwolą na rozwijanie współpracy z platformami mediów społecznościowych i gigantami technologicznymi nad mechanizmami wykrywania i usuwania treści uznanych za fałszywe. Naciski polityczne, ale także tzw. zły PR, który został wytworzony wraz z kolejnymi przejawami wykorzystania platform mediów społecznościowych do celów prowadzenia dezinformacji przyniosły korzyści w postaci samoregulacji i kolejnych wdrożeń rozwiązań mających na celu wykrywanie, oznaczanie i usuwanie fałszywych lub wprowadzających w błąd wiadomości. Ważnym elementem jest zastosowanie nowoczesnych technologii, takich jak algorytmy oparte na sztucznej inteligencji, które będą wykrywać syntetyczne i zmanipulowane treści.

Kolejną rekomendacją, która powinna być realizowana zarówno na poziomie państwowym jak i w ramach Unii Europejskiej, jest zintensyfikowanie współpracy na rzecz utrzymania organizacji zajmujących się weryfikowaniem faktów (fact checker). Działania te powinny opierać się nie tylko na zwiększeniu finansowania tego typu instytucji, ale również na rzecz ułatwienia współpracy z ekspertami oraz mediami.

Wartym odnotowania jest również zaangażowanie Unii Europejskiej w walkę z dezinformacją. W ramach sieci europejskiej współpracy Rapid Alert System, w grudniu 2018 roku została utworzona inicjatywa Action Plan against disinformation. W jej ramach zaproponowano zestaw działań, które powinny umożliwić wspólne i skoordynowane podejście UE do walki z dezinformacją. Opiera się to na czterech filarach: poprawa zdolności instytucji Unii do wykrywania, analizowania i ujawniania dezinformacji, stała i skoordynowana współpraca państw członkowskich w zwalczaniu dezinformacji, mobilizacja sektora prywatnego do walki z dezinformacją oraz podnoszenie świadomości na temat dezinformacji w społeczeństwie. Następnie w styczniu 2019 roku podpisano Code of Practice on Disinformation. Sygnatariusze Kodeksu, w tym Polska i Czechy, zobowiązali się do podjęcia walki z dezinformacją w Internecie.

Reasumując skuteczny system przeciwdziałania dezinformacji powinien opierać się na reformie edukacji dzieci i młodzieży, która będzie zmierzać do budowania odporności jednostki, stojącej u podstaw systemu. Należy również edukować osoby, które na co dzień mogą być podatne na

dezinformację. Z kolei budowanie mechanizmów wykrywania i usuwania syntetycznych lub zmanipulowanych treści, powinno być oparte na współpracy pomiędzy mediami, organizacjami weryfikującymi fakty, społeczeństwem obywatelskim, a także naukowcami z uczelni wyższych i ekspertami.

Źródła:

1. CARLEY M. J., *CZEGO POLSKA NIE MÓWI O POCZĄTKACH II WOJNY ŚWIATOWEJ*, SPUTNIK, [HTTPS://PL.SPUNIKNEWS.COM/PISZA-DLA-NAS/2020011411648922-CO-POLSKA-MUSI-UKRYC-O-POCZATKACH-II-WOJNY-SWIATOWEJ-SPUNIK/](https://pl.sputniknews.com/pisza-dla-nas/2020011411648922-co-polska-musi-ukryc-o-poczatkach-ii-wojny-swiatowej-sputnik/)
2. Centrum Badania Opinii Społecznej, *REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE SYMPATII I ANTYPATII DO INNYCH NARODÓW*, komunikat z badań nr 115/2015, Warszawa 2015.
3. CyberDefence24, Edward Lucas dla Cyberdefence24.pl: Informacyjno-hakerska ofensywa Rosji, <https://www.cyberdefence24.pl/edward-lucas-dla-cyberdefence24pl-informacyjno-hakerska-ofensywa-rosji>.
4. *CZESI DOSTALI KARĘ ZA DONOS NA POLSKĘ! TERAZ MAJĄ POWAŻNY PROBLEM!*, Niezależny dziennik polityczny, <https://dziennik-polityczny.com/2019/04/12/czesi-dostali-kare-za-donos-na-polske-teraz-maja-powazny-problem/>
5. Dębiec K., *KRYZYS W STOSUNKACH CZECH Z CHINAMI I ROSJĄ*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2.10.2019.
6. *DLACZEGO ĆWIERĆ MILIONA CZECHÓW WYSZŁO NA ULICE?*, Sputnik Polska <https://pl.sputniknews.com/swiat/2019062410617680-dlaczego-cwierc-miliona-czechow-wyszlo-na-ulice-sputnik/>
7. EuvsDisinfo, *RUSSIA LOST POLAND, HUNGARY AND THE CZECH REPUBLIC*, <https://euvsdisinfo.eu/report/russia-lost-poland-hungary-and-the-czech-republic/>
8. Globsec, *GENERATION TRENDS - CENTRAL EUROPE: MOSAIC OF PERSPECTIVES*, Bratislava 2019.
9. Győri L., Krekó P., *RUSSIAN DISINFORMATION AND EXTREMISM IN HUNGARY*, The Warsaw Institute Review, no. 3. 2017, p. 35.
10. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *SPOTKANIE PREMIERÓW POLSKI I CZECH*, <https://www.gov.pl/web/premier/spotkanie-premierow-polski-i-czech>.
11. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *STANOWIMY WSPÓLNOTE, KTÓRA GWARANTUJE BEZPIECZEŃSTWO*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/stanowimy-wspolnote-ktora-gwarantuje-bezpieczenstwo>.

12. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *WSPÓŁPRACA WOJSKOWA Z POŁUDNIOWYM SĄSIADEM*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wspolpraca-wojskowa-zpoludniowymysasiadem/>
13. Kuczyńska-Zonik A., Zagrożenia w cyberprzestrzeni – nowe wyzwania dla państw bałtyckich, Komentarze IEŚ, Nr 8 (8/2019), 24.04.2019.
14. Lewicki S., Lewicki, *DLACZEGO MIAŁA MIEJSCE „HANIEBNA INWAZJA” NA CZECHOSŁOWACJĘ?*, Konserwatyzm.pl <https://konserwatyzm.pl/lewicki-dlaczego-miala-miejsce-haniebna-inwazja-na-czechoslowacje/>
15. Lexmann M., *IRI EXPERT TACKLES RUSSIAN DISINFORMATION IN VISEGRAD INSIGHTS*, <https://www.iri.org/resource/iri-expert-tackles-russian-disinformation-visegrad-insights>.
16. Ministerstvo vnitra České republiky, *NATIONAL SECURITY AUDIT*, Prague 2016.
17. Ogrodnik Ł., *KOMPLIKACJE W STOSUNKACH CZECH Z ROSJĄ*, PISM, 16.12.2019.
18. Raport “Hostile Social Manipulation Present Realities and Emerging Trends”
19. Rusin-Dybalska R., *CZEGO CZESI DOWIADUJĄ SIĘ O POLAKACH A POLACY O CZECHACH?* Language, Communication, Information, red. I. Koutny, P. Nowak, 6/2011.
20. Security Information Service, *ANNUAL REPORT OF THE SECURITY INFORMATION SERVICE FOR 2015*, [HTTPS://WWW.BIS.CZ/ANNUAL-REPORTS](https://www.bis.cz/annual-reports).
21. Sengupta K., *WE ARE CONSTANTLY ONE STEP BEHIND’: FINLAND WORRIES ABOUT CYBER WARFARE IN SHADOW OF RUSSIA*, The Independent, 1.10.2018.
22. Siegel E., *DISINFORMATION AND DISINTEREST IN THE CZECH REPUBLIC*, <https://www.tol.org/client/article/28550-disinformation-and-disinterest-in-the-czech-republic.html>.
23. Sputnik Polska, Czechy rozmieszczą na swoim terytorium amerykańską bazę na wzór Polski, <https://pl.sputniknews.com/swiat/201902109786896-Czechy-Lubomir-Metnar-USA-traktat-INF-rakiety-Sputnik-Polska/>
24. Stopfake, *STANISŁAW ŻARYN: A HIDDEN AGENDA BEHIND PUTIN’S DISINFORMATION ATTACK ON POLAND*, <https://www.stopfake.org/en/stanislaw-zaryn-a-hidden-agenda-behind-putin-s-disinformation-attack-on-poland>.
25. Walczak J., *STOSUNKI POLSKO-CZESKIE 2004-2011*, Polkowice 2013.
26. Вместе с Россией, Лев Криштапович: Союзное государство как исторический императив Белоруссии и России. Часть вторая, http://ross-bel.ru/about/news_post/lev-krishtapovich-soyuznoe-

gosudarstvo-kak-istoricheskij-imperativ-belorussii-i-rossii-chast-
vtoraya.

27. Zengerle P., CIA Says China, Russia Pose Biggest Cyber Attack Threats to U.S., Insurance Journal, 30.01.2019. e. Parsons, M. Raff, Understanding the cyber threat from Russia, <https://www.f-secure.com/en/consulting/our-thinking/understanding-the-cyber-threat-from-russia/>

---

[1] Ministerstvo vnitra České republiky, *NATIONAL SECURITY AUDIT*, Prague 2016, pp. 4, 59, 73.

[2] Globsec, *GENERATION TRENDS - CENTRAL EUROPE: MOSAIC OF PERSPECTIVES*, Bratislava 2019.

[3] E. Siegel, *DISINFORMATION AND DISINTEREST IN THE CZECH REPUBLIC*, <https://www.tol.org/client/article/28550-disinformation-and-disinterest-in-the-czech-republic.html>, access: 03.02.2020.

[4] M. Lexmann, *IRI EXPERT TACKLES RUSSIAN DISINFORMATION IN VISEGRAD INSIGHTS*, <https://www.iri.org/resource/iri-expert-tackles-russian-disinformation-visegrad-insights>, access: 02.02.2020.

[5] Security Information Service, *ANNUAL REPORT OF THE SECURITY INFORMATION SERVICE FOR 2015*, [HTTPS://WWW.BIS.CZ/ANNUAL-REPORTS](https://www.bis.cz/annual-reports), ACCESS: 03.02.2020.

[6] L. Gyóri, P. Krekó, *RUSSIAN DISINFORMATION AND EXTREMISM IN HUNGARY*, The Warsaw Institute Review, no. 3. 2017, p. 35.

[7] J. Walczak, *STOSUNKI POLSKO-CZESKIE 2004-2011*, Polkowice 2013, s. 157.

[8] Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *SPOTKANIE PREMIERÓW POLSKI I CZECH*, <https://www.gov.pl/web/premier/spotkanie-premierow-polski-i-czech>, access: 04.02.2020.

[9] Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, *WSPÓŁPRACA WOJSKOWA Z POŁUDNIOWYM SĄSIĄDEM*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wspolpraca-wojskowa-z-poludniowym-sasiadem>, access: 04.02.2020.

[10] K. Dębiec, *KRYZYS W STOSUNKACH CZECH Z CHINAMI I ROSJĄ*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 2.10.2019.

[11] Stopfake, *STANISŁAW ŻARYN: A HIDDEN AGENDA BEHIND PUTIN'S DISINFORMATION ATTACK ON POLAND*, <https://www.stopfake.org/en/stanislaw-zaryn-a-hidden-agenda-behind-putin-s-disinformation-attack-on-poland>, access: 04.02.2020.

[12] Raport "Hostile Social Manipulation Present Realities and Emerging Trends".

[13] Ł. Ogrodnik, *KOMPLIKACJE W STOSUNKACH CZECH Z ROSJĄ*, PISM, 16.12.2019.

[14] CyberDefence24, *EDWARD LUCAS DLA CYBERDEFENCE24.PL: INFORMACYJNO-HAKERSKA OFENSYWA ROSJI*, <https://www.cyberdefence24.pl/edward-lucas-dla-cyberdefence24pl-informacyjno-hakerska-ofensywa-rosji>, access: 02.02.2020.

[15] P. Zengerle, *CIA SAYS CHINA, RUSSIA POSE BIGGEST CYBER ATTACK THREATS TO U.S.*, Insurance Journal, 30.01.2019. e. Parsons, M. Raff, *UNDERSTANDING THE CYBER THREAT FROM RUSSIA*, <https://www.f-secure.com/en/consulting/our-thinking/understanding-the-cyber-threat-from-russia>, access: 01.02.2020.

[16] A. Kuczyńska-Zonik, *ZAGROŻENIA W CYBERPRZESTRZENI – NOWE WYZWANIA DLA PAŃSTW BAŁTYCKICH*, Komentarze IEŚ, Nr 8 (8/2019), 24.04.2019.

[17] K. Sengupta, *'WE ARE CONSTANTLY ONE STEP BEHIND': FINLAND WORRIES ABOUT CYBER WARFARE IN SHADOW OF RUSSIA*, The Independent, 1.10.2018.

[18] Newseria, *EKSPERCI: ROSJA POZOSTAJE ZAGROŻENIEM DLA WSCHODNIEJ FLANKI NATO I UE. EWENTUALNY KONFLIKT MOŻE PRZENIEŚĆ SIĘ DO CYBERPRZESTRZENI*, <https://biznes.newseria.pl/news/eksperci-rosja-pozostaje,p1186765424>, access: 31.01.2020.

[19] *DLACZEGO ĆWIERĆ MILIONA CZECHÓW WYSZŁO NA ULICE?*, Sputnik Polska <https://pl.sputniknews.com/swiat/2019062410617680-dlaczego-cwierc-miliona-czechow-wyszlo-na-ulice-sputnik/>, access: 02.02.2020.

[20] *CZESI DOSTALI KARĘ ZA DONOS NA POLSKĘ! TERAZ MAJĄ POWAŻNY PROBLEM!*, Niezależny dziennik polityczny, <https://dziennik->

polityczny.com/2019/04/12/czesi-dostali-kare-za-donos-na-polske-teraz-maja-powazny-problem/ access: 02.02.2020.

[21] S. Lewicki, *DLACZEGO MIAŁA MIEJSCE „HANIEBNA INWAZJA” NA CZECHOSŁOWACJĘ?*, Konserwatyzm.pl <https://konserwatyzm.pl/lewicki-dlaczego-miala-miejsce-haniebna-inwazja-na-czechoslowacje/>, access: 02.02.2020.

[22] M. J. Carley, *CZEGO POLSKA NIE MÓWI O POCZĄTKACH II WOJNY ŚWIATOWEJ*, SPUTNIK, <https://pl.sputniknews.com/pisza-dla-nas/2020011411648922-co-polska-musi-ukryc-o-poczatkach-ii-wojny-swiatowej-sputnik/>, access: 02.02.2020.

[23] Centrum Analiz Propagandy i Dezinformacji, www.capd.pl.

[24] EuvsDisinfo, *RUSSIA LOST POLAND, HUNGARY AND THE CZECH REPUBLIC*, <https://euvsdisinfo.eu/report/russia-lost-poland-hungary-and-the-czech-republic/>, access: 05.02.2020.

[25] Вместе с Россией, *ЛЕВ КРИШТАПОВИЧ: СОЮЗНОЕ ГОСУДАРСТВО КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИМПЕРАТИВ БЕЛОРУССИИ И РОССИИ. ЧАСТЬ ВТОРАЯ*, http://ross-bel.ru/about/news_post/lev-krishtapovich-soyuznoe-gosudarstvo-kak-istoricheskij-imperativ-belorussii-i-rossii-chast-vtoraya, access: 31.01.2020.

[26] R. Rusin-Dybalska, *CZEGO CZESI DOWIADUJĄ SIĘ O POLAKACH A POLACY O CZECHACH?* Language, Communication, InformationI, red. I. Koutny, P. Nowak, 6/2011, pp. 176–177.

[27] Centrum Badania Opinii Społecznej, Regionalne zróżnicowanie sympatii i antypatii do innych narodów, komunikat z badań nr 115/2015, Warszawa 2015, s. 2-6.

[28] Sputnik Polska, *CZECHY ROZMIESZCZĄ NA SWOIM TERYTORIUM AMERYKAŃSKĄ BAZĘ NA WZÓR POLSKI*, <https://pl.sputniknews.com/swiat/201902109786896-Czechy-Lubomir-Metnar-USA-traktat-INF-rakiety-Sputnik-Polska/>, access: 03.02.2020.

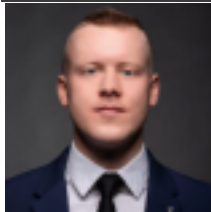
Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018-2030
PROO

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030.

O AUTORACH

Aleksander Ksawery Olech

Specjalista z zakresu terroryzmu, bezpieczeństwa w Europie, międzynarodowych konfliktów zbrojnych i migracji. Ukończył licencjat z bezpieczeństwa wewnętrznego, magisterium ze stosunków międzynarodowych, a także studiował w Lyonie na Université Jean Moulin III. Obecnie doktorant nauk o bezpieczeństwie na Akademii Sztuki Wojennej oraz członek Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego. Prowadzi kwerendę nad migracją do Europy, a główne zainteresowania badawcze to: rozwijające się zagrożenia dla bezpieczeństwa we Francji, na Bałkanach oraz na Ukrainie, międzynarodowa współpraca na rzecz bezpieczeństwa w Europie Wschodniej oraz kasus państw upadających w Afryce Zachodniej. Prezentował swoje badania na międzynarodowych konferencjach m.in.: w Wielkiej Brytanii, Francji, Turcji oraz na Ukrainie.

Kontakt: akolech@wp.pl

Sylwia Gliwa

CyberDarence24.pl

Kontakt: sylwiagliwa@gmail.com